

**SOARTA UNUI AMBASADOR SOVIETIC LA BUCUREȘTI:
GENERALUL DE ARMATĂ ALEKSEI ALEKSEEVICI EPIȘEV
(1908 – 1985)**

*Locotenent-colonel (r.) dr. Petre OPRIȘ**

Autoritățile de la Moscova citesc Strategia Națională de Apărare a României. Este un semn bun! Înseamnă că, poate, au anumite lucruri de învățat de la militarii, cercetătorii, analiștii și politicienii români. Dacă Excelența Sa, ambasadorul Federației Ruse în România, Valery Kuzmin, este incapabil să stabilească niște relații cordiale cu autoritățile române, conducerea Ministerului rus al Afacerilor Externe este nevoită să citească doctrina românească de apărare direct de pe site-urile publice românești.

Subiectul nostru de astăzi nu are însă legătură cu soarta Excelenței Sale, ambasadorul Valery Kuzmin, ci cu a unui predecesor al său: Aleksei Alekseevici Epișev. Informațiile fragmentate aflate în arhivele civile și militare din România despre ambasadorul și politrucul sovietic pot să fie completate, parțial, cu mărturiile unor comuniști români care l-au întâlnit pe Aleksei Alekseevici Epișev, fie la București, fie în U.R.S.S., în anii '50-'60 ai secolului trecut.

În anul 2015 a fost inițiat la Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului un proiect extrem de interesant, intitulat „Confesiunile elitei comuniste. România 1944-1965: Rivalități, represii, crime... Arhiva Alexandru Șiperco”. Recent, volumul al patrulea al proiectului – din cele șapte, programate – a văzut lumina tiparului (în condiții extrem de vitrege cauzate de pandemia mondială), sub coordonarea și îngrijirea istoricului Andrei Șiperco, fiul lui Alexandru Eduard Șiperco. Importanța sutelor de interviuri neoficiale realizate de Alexandru Șiperco, începând din anii '70, este de netăgăduit. Acesta a reușit să discute cu circa 350 de membri și simpatizanți ai Partidului Comunist din România (denumirea din perioada interbelică a Partidului Comunist Român) pentru a afla ce anume s-a

* Locotenent-colonel (în rezervă) și doctor în istorie. A participat la conferințe internaționale desfășurate în România, Ungaria (2003 și 2016), Italia (2006), Germania (2007), Polonia (2008-2010 și 2015), SUA (2009 și 2012), Suedia (2013) și Belgia (2014), care au avut ca subiecte Organizația Tratatului de la Varșovia (1955-1991), România și India în timpul Războiului Rece, precum și istoria serviciilor de informații în perioada 1945-1989. Ultimele volume publicate: *Licențe străine pentru produse civile și militare fabricate în România (1946-1989)*, Editura Militară, București, 2018; *Aspecte ale economiei românești în timpul Războiului Rece (1946-1991)*, Editura TREI, București, 2019.

întâmpat în România, în perioada 1945-1965, la vârful puterii politice de la București.

Una dintre mărturiile foarte interesante, publicate în primul volum al proiectului respectiv, este cea a lui Simion Bughici. În primul rând, fostul ministru al Afacerilor Externe a menționat la 6 decembrie 1975, în discuția inițiată de Alexandru Eduard Șiperco, despre opoziția exprimată de directorul uzinei I.A.R. Brașov față de proiectul de fabricare a unui tractor, sub licență germană, începând din anul 1946. Simion Bughici a prezentat situația de la Brașov, astfel: „Povestea cu «Tractorul». Pe acolo a trecut și ziaristul american [Mark F.] Ethridge, care a râs de povestea cu tractorul care se realiza împotriva dorinței directorului. Noi am considerat-o ca o chestiune de prestigiu. Au fost bătălii, epurări – scoși. Directorul: «Așa ceva nu veți face niciodată! Eu voi fi primul care mă voi pune în fața tractorului!»». Au fost discuții și la noi, între două linii: se putea face sau nu? Trebuie să-l facem. Constantin (corect: Ilie – *nota Petre Opriș*) Trandafirescu, secretar, noul director, Găină. I.A.R. era de stat – subsecretarul de Stat era un liberal tăărăscian și social-democrat care se opunea ... Adrian ...?”¹.

Era o perioadă foarte dificilă pentru România și, cu toate acestea, politicienii comuniști români se bănuiau reciproc de trădare. De exemplu, Roy M. Melbourne (reprezentantul S.U.A. la București) a afirmat că Lucrețiu Pătrășcanu era ostil față de Nicolae Malaxa, iar despre Gheorghe Gheorghiu-Dej aflase că a fost un colaborator apropiat al industriașului român.² În opinia noastră, acest aspect putea să conducă la agravarea tensiunilor dintre ministrul Justiției și Gh. Gheorghiu-Dej, în condițiile în care Lucrețiu Pătrășcanu ar fi crezut informațiile care ajungeau la el privind favorurile oferite de Nicolae Malaxa și primite de conducătorul oficial al Partidului Comunist Român după lovitura de stat de la 23 august 1944.

Situația în care se afla Nicolae Malaxa era mai complicată deoarece autoritățile sovietice au anunțat în noiembrie 1944 că doresc să primească întreaga uzină „Malaxa” din București, în contul despăgubirilor de război pe care România trebuia să le achite Uniunii Sovietice. Solicitarea a fost

¹*Confesiunile elitei comuniste. România 1944-1965: Rivalități, represiuni, crime... Arhiva Alexandru Șiperco*, vol. I, (ed.) Andrei Șiperco, Editura Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, București, 2015, p. 339.

²*România. Viața politică în documente 1945*, Arhivele Statului din România, coord. Ioan Scurtu, București, 1994, pp. 308-309.

analizată de premierul Constantin Sănătescu la ședința din 16 noiembrie 1944 a Consiliului de Miniștri.³

Discuția a fost reluată după două săptămâni, la reuniunea din 29 noiembrie 1944, deoarece la uzina „Malaxa” erau echipamente moderne pentru fabricarea de țevi pentru forajul petrolier și reprezentanții sovietici din Comisia Aliată de Control insistau pentru demontarea și mutarea acesteia în U.R.S.S. Gheorghe Gheorghiu-Dej și Lucrețiu Pătrășcanu au fost singurii membri ai guvernului condus de generalul Constantin Sănătescu care au acceptat cedarea întregii uzine în mâinile sovieticilor.⁴ Opinia antinațională a lui Gheorghe Gheorghiu-Dej a fost categorică la reuniunea din 29 noiembrie 1944 a Consiliului de Miniștri: „După părerea experților noștri (cine anume? – *nota Petre Opriș*), această fabrică era socotită parazitară”; „Vom obține noi țevi de la dâșșii (sovietici – *nota Petre Opriș*), tot așa de bune”⁵.

La rândul său, Lucrețiu Pătrășcanu a comentat despre rentabilitatea obținută la uzina „Malaxa” în perioada interbelică, astfel: „Era sistemul monopolului, dus la maximum”⁶.

Este o ironie a sorții faptul că ambii lideri comuniști români trădau în acel moment interesele națiunii române, acceptând întocmai solicitările sovietice și, după aproape 10 ani de la acea ședință, Gheorghe Gheorghiu-Dej și Lucrețiu Pătrășcanu se aflau în rolurile de călău, respectiv victimă – ultimul fiind acuzat (abuziv, de această dată) de trădare, condamnat la moarte, executat (aprilie 1954) și reabilitat post-mortem (aprilie 1968).

În ianuarie 1945, reprezentanții Uniunii Sovietice au revenit și au solicitat demontarea laminorului cel mare (de 14 țoli) instalat la uzina „Malaxa”. Autoritățile române au fost nevoite să accepte cererea lor și să acorde sprijin pentru transportul acestuia în U.R.S.S., în conformitate cu articolul 11 din Convenția de Armistițiu (Moscova, 12 septembrie 1944) – care se referea la despăgubirile pe care România trebuia să le plătească timp de 6 ani către Uniunea Sovietică. Acel laminor a fost evaluat de sovietici la 2,46 milioane de dolari și nimeni nu a îndrăznit să se opună în mod oficial demontării acestuia și trimiterii în U.R.S.S. în anul 1945.⁷

³*România și armistițiul cu Națiunile Unite. Documente*, vol. II, Arhivele Statului din România, coord. Marin Radu Mocanu, București, 1995, pp. 100-101.

⁴*Ibidem*, pp. 121-125.

⁵*Ibidem*, p. 123.

⁶*Ibidem*.

⁷*Ibidem*, p. 191; *Stenogramele ședințelor Consiliului de Miniștri. Guvernarea generalului Nicolae Rădescu (6 decembrie 1944 – 28 februarie 1945)*, ediție de documente întocmită de Marcel-Dumitru Ciucă, Editura SAECULUM I.O., București, 2013, p. 90.

La uzina „Malaxa” a rămas laminorul mic și putem să presupunem că Nicolae Malaxa s-a bazat pe acesta în 1946, când a propus autorităților de la București planul privind înființarea unei companii româno-sovieto-americeane pentru fabricarea unor tractoare în România. Este posibil ca industriașul român să fi fost temperat de oamenii de afaceri și funcționarii cu care a discutat în S.U.A., iar evenimentele politice care au avut loc în România, în perioada 1946-1948, l-au determinat pe Nicolae Malaxa să caute o modalitate de a pleca definitiv din țară – fapt ce s-a întâmplat în anul 1948.

În paralel, s-a continuat lucrulla uzina I.A.R. Brașov și, la sfârșitul lunii decembrie 1946, a fost finalizată montarea primelor două tractoare germane „Hanomag R 40” în fostul sector de reparație a motoarelor de avion germane Daimler Benz 605 și Junkers Jumo 211 D.

Ulterior, maistrul turnător Ilie Trandafirescu (un activist condamnat în 1942 la 15 ani de muncă silnică pentru propagandă comunistă și, din 1946, secretar al sindicatului din uzină⁸) a fost numit director principal al I.A.R. Brașov. Politicienii comuniști de la București încercau în acel mod să impună în România dogmele ideologice sovietice privind dictatura biruitoare a proletariatului și decăderea iremediabilă a societății capitaliste. Sloganurile respective au fost infirmate definitiv în momentul încetării existenței Uniunii Sovietice (26 decembrie 1991).

În discuția sa din 6 decembrie 1975 cu Alexandru Șiperco, Simion Bughici a menționat și despre Dimitri Zaharici Manuilski. Reprezentantul Partidului Comunist (bolșevic) al Uniunii Sovietice pe lângă Direcția a VII-a din Direcția Superioară Politică a Armatei Roșii (Glavpurkka) (în timpul celui de-al doilea război mondial) a asistat la scena în care Iosif Stalin l-a întrebat pe Gheorghiu-Dej dacă P.C.R. era un partid de clasă sau de rasă – în contextul disputelor care existau între gruparea condusă de Ana Pauker și cea a lui Gheorghe Gheorghiu-Dej.⁹

Alte trei personaje sovietice importante, care apar într-o poveste relatată de Simion Bughici la 15 aprilie 1976, sunt ambasadorii U.R.S.S. în România: Anatoli Iosifovici Lavrentiev (aflat la post în perioada 7 iulie 1952 – 17 iulie 1953)¹⁰, Leonid Gheorghievici Melnikov (28 iulie 1953 – 7

⁸Ion Dumitrașcu, *Industria Aeronautică Română Brașov (1925-1945)*, Editura DO MINOR, București, 2008, p. 197.

⁹*Confesiunile elitei comuniste. România 1944-1965: Rivalități, represiuni, crime... Arhiva Alexandru Șiperco, op. cit.*, pp. 343-344.

¹⁰În luna iulie 1953, Anatoli Iosifovici Lavrentiev a ajuns la noul său post din Iran, în calitate de ambasador al U.R.S.S. La 1 septembrie 1953, în ziarele occidentale a apărut

aprilie 1955)și Aleksei Alekseevici Epișev (14 august 1955 – 28 noiembrie 1960).

Față de al doilea diplomat menționat, Gheorghe Gheorghiu-Dej era foarte distant deoarece Melnikov fusese „secretar [al C.C. al P.C. (b)] al Ucrainei și a căzut pe o pantă Beria”¹¹. Apoi, după sosirea la București a lui Aleksei A. Epișev, liderul Partidului Muncitoresc Român a adoptat o poziție protocolară și nu a stabilit relații apropiate cu noul ambasador, așa cum a avut în cazul ambasadorului Serghei Ivanovici Kavtaradze până la retragerea acestuia de la post la 7 iunie 1952.

Descrierea oferită de Simion Bughici la 15 aprilie 1976 este simplă și concisă: „Epișev nu era diplomat. Fusese prim-secretar în Crimeea, de regiune. N-avea pricepere. N-avea experiența lui Lavrentiev, care a mai fost înainte, în 1940. După Kavtaradze venise Lavrentiev, ca un diplomat forte. Fusese în Iugoslavia, apoi a venit la noi, apoi în Cehoslovacia, alt punct fierbinte. Conta ca un diplomat abil, forte. Viclean, vigilent.

Am observat la Dej nemulțumiri [față de] ploconirea față de U.R.S.S. [...] Cu Melnikov era foarte distant, care era secretar al Ucrainei și a căzut pe o pantă Beria. Cu Epișev a deviat cu treburi protocolare”¹².

Înlocuirea de la post a lui Aleksei Epișev cu Ivan Kuzmici Jegalin, în noiembrie 1960, a avut loc în perioada în care Gheorghe Gheorghiu-Dej și principalii săi colaboratori constatau că proiectele lor de dezvoltare economică a României stârneau comentarii și opinii negative la Moscova și în alte capitale ale statelor membre ale C.A.E.R. și ale Organizației Tratatului de la Varșovia. În plus, criza Berlinului din luna august 1961 a reamintit acestora faptul că întreaga armată română era subordonată Comandamentului Forțelor Armate Unite și, practic, se afla sub controlul autorităților de la Moscova. În acel context complicat, liderul P.M.R. a aprobat trecerea treptată în rezervă a unor membri din conducerea Direcției

știreareferitoare la sinuciderea sa prin împușcare sau otrăvire. Aleksandr Voronin, atașat de presă la ambasada U.R.S.S. de la Teheran, a negat veridicitatea acelei informații și s-a plâns la Ministerul iranian de Externe în legătură cu poveștile apărute în ziare, ca urmare a declarației făcute de vice-premierul iranian Amidi Nouri despre sinuciderea prin împușcare, în spital, a ambasadorului Anatoli I. Lavrentiev. Amidi Nouri a revenit asupra declarației respective și a retractat-o după protestele oficiale înaintate de reprezentanții autorităților sovietice din Iran. *USSR Envoy in Iran said in Suicide Try. High Official Reports Incident Despite Soviet Denial*, în „The Times–News”, Vol. 78 – No. 209, Hendersonville, North Carolina, Tuesday, September 1, 1953, p. 1; *Soviets Deny Envoy in Iran Shot Himself*, în „The Daily Telegram”, Eau Claire, Wisconsin, Thursday, September 3, 1953, p. 10.

¹¹ *Confesiunile elitei comuniste. România 1944-1965: Rivalități, represii, crime... Arhiva Alexandru Șiperco, op. cit., p. 364.*

¹² *Ibidem.*

Generale a Securității Statului și Direcției Informații a Marelui Stat Major – printre aceștia aflându-se foștii spioni sovietici Petre Petrescu (Piotr Gončearuk, iulie 1962), Gheorghe Pintilie (Timofei Bodnarenko, 19 ianuarie 1963) și Sergiu Nicolau (Serghei Nikonov, 29 februarie 1964).

Operațiunea respectivă a stârnit nemulțumirea celor înlăturați din funcțiile de conducere și, probabil, a șefilor acestora din U.R.S.S., pe fondul creșterii opoziției autorităților române față de planurile propuse în 1962 de Nikita Hrușciov, pentru integrarea economică a statelor membre ale Consiliului de Ajutor Economic Reciproc. Drept urmare, liderul politic de la Moscova a solicitat explicații, iar Gheorghe Gheorghiu-Dej a răspuns, printre altele, cu o atitudine foarte critică față de membrii din România ai serviciilor secrete sovietice – exprimată la reuniunea din 5 iunie 1963 a Biroului Politic al C.C. al P.M.R. Liderul politic român a aprobat atunci renunțarea completă la cei doi consilieri sovietici care își desfășurau activitatea în Ministerul român de Interne.¹³

Vizita în România, în a doua parte a lunii mai 1963, a unei delegații conduse de Nikolai Podgornâi (în componența căreia s-a aflat și generalul Aleksei A. Epișev, în calitate de șef al Direcției Superioare Politice a armatei sovietice) a eșuat în încercarea de a atenua atitudinea critică a lui Gheorghe Gheorghiu-Dej față de Moscova. Printre altele, liderul P.M.R. a insistat pentru ca schimburile de informații dintre autoritățile române și sovietice, privind politicile externe și militare, să se efectueze doar prin ambasadele de la București și Moscova ale celor două state. Ulterior, membrii Biroului Politic al C.C. al P.M.R. au primit o listă cu numele a 149 de persoane din România (care erau considerate agenți sovietici) și au discutat foarte critic despre existența rețelilor de informații ale K.G.B. și G.R.U. pe teritoriul României, în ședința din 30 august 1963 a Biroului Politic.

După câteva zile de la vizita efectuată de Nikolai Podgornâi în România, generalii Leontin Sălăjan și Aleksei A. Epișev s-au deplasat în Bulgaria pentru a asista la oaplicație militară de amploare, desfășurată sub egida Organizației Tratatului de la Varșovia (1-11 iunie 1963). La întoarcerea în țară, ministrul român al Forțelor Armate a întocmit un raport de activitate, din care vom reda, în anexă, un extras referitor la propunerile prezentate de generalul Aleksei Epișev și reacția generalului Leontin Sălăjan.

¹³Vasile Buga, *O vară fierbinte în relațiile româno-sovietice. Convorbirile de la Moscova din iulie 1964*, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, București, 2012, pp. 17-18.

Un an mai târziu, adjunctul ministrului Forțelor Armate, generalul de armată Floca Arhip (șef al Direcției pregătire de luptă din Marele Stat Major) s-a deplasat la Moscova împreună cu generalul-locotenent Vasile Alexe (comandantul Apărării Antiaeriene a Teritoriului), contraamiralul Grigore Marteș (comandantul Marinei Militare) și generalul-locotenent Octavian Orban (șeful Direcției Operații din Marele Stat Major), pentru a participa la convocarea de bilanț și sarcini a Comandamentului Forțelor Armate Unite ale Organizației Tratatului de la Varșovia (11-12 noiembrie 1964). Reuniuneareșpectivă avea loc după o lună de zile de la înlăturarea de la putere a lui Nikita Hrușciiov.

Raportul întocmit de generalul Leontin Sălăjan după întoarcerea de la Moscova a delegației militare române dezvăluie, printre altele, opiniile mareșalului Rodion Malinovski (greșite, după părerea noastră) despre modul în care s-a desfășurat cel de-al doilea război mondial, astfel: „La sfârșitul convocării, mareșalul Uniunii Sovietice Greciko A.A. *a dat o masă la care a participat și ministrul Apărării al URSS, mareșalul Malinovski.*

Cu ocazia aceasta, *s-au ținut de către celelalte delegații toasturi care au avut un caracter de ploconire* față de armata sovietică, ministrul Apărării al URSS și Comandantul Forțelor Armate Unite. *Toastul șefului delegației noastre a avut un caracter general.*

Pe timpul mesei, mareșalul Malinovski, discutând cu șeful delegației noastre, *a lăudat completul de țințe pentru tragerile de luptă cu compania, prezentat în ziua a doua a convocării, cerându-i în același timp părerea. I s-a răspuns că, în forțele noastre armate, noi avem astfel de dispozitive în dotare de mai mulți ani și chiar la un eșalon mai ridicat (batalion); că unele agregate sunt mai bune la ei, iar multe din acestea sunt mai bune la noi, lucru ce l-a supărat.*

Luând cuvântul, mareșalul Uniunii Sovietice R. Malinovski a mulțumit celor care și-au manifestat recunoștința pentru ajutorul acordat de armata sovietică. *A scos în evidență că, în anii celui de-al doilea război mondial, împotriva statului sovietic s-au năpustit toate popoarele Europei și că, în acele momente, singurul prieten sincer, apropiat a fost Republica Populară Mongolă. Uniunea Sovietică a avut în război 22 milioane de morți și dispăruți, ceea ce întrece chiar populația unora din țările de democrație populară. Nu a arătat nimic despre ceilalți aliați, ca SUA, Anglia, Franța, Iugoslavia.*

De asemenea, nu a arătat nimic despre contribuția popoarelor polonez, român, ceh, bulgar la nimicirea fascismului. A arătat că dacă nu ar fi existat Uniunea Sovietică și armata sa, țările, popoarele și armatele noastre n-ar fi existat, nici ele și nici cei prezenți nu ar fi fost ceea ce sunt

astăzi. A citat că generalul Weiss, adjunctul ministrului Apărării al Republicii Democrate Germane, nu ar fi astăzi general. *Imediat după cuvântarea ținută, pentru a evita vreo discuție, fără a mai lua loc, a încheiat masa, luându-și rămas bun de la participanți*,¹⁴.

Sublinierile din raportul respectiv, marcate de noi cu litere italice, au fost făcute de Gheorghe Gheorghiu-Dej. Totodată, acesta a adnotat întregul text primit de la generalul Leontin Sălăjan cu diferite expresii (unele dintre acestea fiind sarcastice), cum ar fi:

- *Peste tot, comanda supremă este în mâna comand[amentului]. Sovietic*¹⁵;

- *Nu trebuie să fim geloși ...*¹⁶;

- *ne iubesc ...*¹⁷;

- *Păi așa se și consideră – chiar dacă noi nu suntem de acord – ceilalți, în schimb ...*¹⁸;

- *Asta nu privește decât U[niunea]. S[ovietică]. – Să nu aveți pretenții. Și chiar dacă atrăgându-ne (sic!) atenția și s-ar referi și la trupele sov[ietice]. care intră în compun[erea]. F.A.U., o vor face formal ...*¹⁹;

- *fi („foarte important” – nota Petre Opriș). Cultul personalității ...*²⁰;

- *Da Da*²¹;

- *Bravo! ffb*²²;

- *Critică ...! așa! fb*²³;

- *asa D[omnu]le.*²⁴;

- *Da, așa o considerăm noi!*²⁵;

- *Așa! Dar toate astea nu le-ar fi spus dacă Floca – șeful deleg[ației]. n[oa]st[re]. n-ar fi pus așa cum treb[ui]e. lucr[ur]ile. la punct! Toți ceilalți s-au lingușit*²⁶;

¹⁴ Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond C.C. al P.C.R. – Secția Administrativ-Politică, dosar nr. 6/1964, ff. 14-15.

¹⁵ *Ibidem*, f. 9.

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ *Ibidem*, f. 10.

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ *Ibidem*.

²⁰ *Ibidem*.

²¹ *Ibidem*, f. 11.

²² *Ibidem*.

²³ *Ibidem*, f. 12.

²⁴ *Ibidem*.

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ *Ibidem*.

- *Poți să nu fii de acord! – Că nici noi nu putem fi de acord cu tot ce propui D[umnea]ta.*²⁷;
- *Nu așa, Tov. Greciko – ci: Eu propun.*²⁸;
- *fb! așa să procedați, că e mai bine! – Și nici noi nu vom considera directivele Dv. decât ca recomandări – pe care le vom însuși sau nu (în întregime sau parțial), dacă le vom considera utile și potrivite*²⁹;
- *Să te îndoiești mata cât vrei. N-ai dreptate! Viața va confirma justetea măsurii*³⁰;
- *Așa, dragă tov.!*³¹;
- *Asta îi caracteriz[ează] (adnotare la toasturi, în dreptul sintagmei „caracter de ploconire” – nota Petre Opriș)*³²;
- *Semnificativ! Tot din îngâm[fare].*³³ (adnotare la prezentarea făcută de mareșalul Rodion Malinovski, în dreptul frazei „Uniunea Sovietică a avut în război 22 milioane de morți și dispăruți, ceea ce întrece chiar populația unora din țările de democrație populară” – nota Petre Opriș);
- *Aceștia „mici n-au existat” ...*³⁴ (adnotare la discursul mareșalului Rodion Malinovski, în dreptul frazei „Nu a arătat nimic despre ceilalți aliați, ca SUA, Anglia, Franța, Iugoslavia” – nota Petre Opriș);
- *at[enție!] Asta să bage bine în cap cei care manifestă atit[udine]. slugarnică.*³⁵ (adnotare la discursul mareșalului Rodion Malinovski, în dreptul frazei „De asemenea, nu a arătat nimic despre contribuția popoarelor polonez, român, ceh, bulgar la nimicirea fascismului” – nota Petre Opriș);
- *Va trebui să folosim cândva un moment prielnic pt. a pune lucr[urile]. la punct. Fără să negăm sau să micșorăm aportul substanțial adus de U[niunea]. S[ovietică]. și A[rmata]. Sov[ietică]. la victoria fascism (sic!) – victoria în cel de-al II-lea război mond[ial]., tov. Malinovski a pus chest[iunea]. stăpânit de [o] anumită dispoziție și stare de spirit – ignorând toți – dar absolut toți ceilalți factori care au jucat nu mai puțin un rol de cea mai mare importanță în sprijinul U[niunii]. S[ovietice]. și Armatei Sov[ietice]. A-i nega înseamnă a idealiza, a deforma lucr[uri]. etc ...*³⁶

²⁷*Ibidem.*

²⁸*Ibidem.*

²⁹*Ibidem*, f. 13.

³⁰*Ibidem.*

³¹*Ibidem*, f. 14.

³²*Ibidem.*

³³*Ibidem.*

³⁴*Ibidem.*

³⁵*Ibidem.*

³⁶*Ibidem*, ff. 14-15.

(adnotare la discursul mareșalului Rodion Malinovski, în dreptul frazei „A arătat că dacă nu ar fi existat Uniunea Sovietică și armata sa, țările, popoarele și armatele noastre n-ar fi existat, nici ele și nici cei prezenți nu ar fi fost ceea ce sunt astăzi” – nota Petre Opriș);

- În asta treb[ui]e. văzută atit[udinea]. de ignorare, de minimaliz[are] a partenerilor – spiritul de mare putere (asta este)³⁷;

- Acestora le-o fi indicat: ... aveți grijă de români, fiți atenți cu ei, cu sensibilit[ățile]. lor etc. – Și asta arată ceva!

În orice caz, când ești demn, corect, principial, când îți exprimi p[unctul]. d[e]. v[edere]. deschis, fără ocol, direct, când te respecti, cu alte cuvinte, ești respectat!³⁸ (ultima adnotare pe raportul respectiv – nota Petre Opriș).

Concluziile prezentate la finalul documentului de generalul Leontin Sălăjan au fost următoarele: „Șeful Direcției operații din compunerea delegației poloneze și-a exprimat dorința de a vedea completele de ținte telecomandate pe care le avem în dotarea forțelor noastre armate, iar șeful Direcției operații din armata națională populară a Republicii Democrate Germane a manifestat interes față de corpul maiștrilor, cerând explicații pentru aprofundarea problemei.

Pe tot timpul convocării, față de delegația noastră s-a manifestat o atitudine corespunzătoare. După expunerea adjunctului ministrului Forțelor Armate – șeful Direcției pregătirii de luptă, s-a observat la celelalte delegații o atitudine de izolare, mai puțin din partea șefului delegației militare poloneze, care imediat după expunerea făcută de șeful delegației noastre, și-a exprimat dorința de a-și petrece concediul de vară în 1965 în țara noastră. A doua zi, din partea Mareșalului Greciko, a Generalului de armată Epișev, șeful Direcției superioare politice a armatei sovietice, precum și din partea unor ofițeri din Comandamentul Forțelor Armate Unite, s-a manifestat o atenție deosebită, chiar exagerată, față de delegația noastră”³⁹.

Sublinierile și adnotările lui Gheorghe Gheorghiu-Dej din raportul respectiv s-au realizat cu creionul și cu pixuri colorate (albastru, verde și roșu).

În ceea ce privește cariera ulterioară a lui Aleksei A. Epișev, putem aminti faptul că fostul ambasador al U.R.S.S. în România a primit titlul de Erou al Uniunii Sovietice în anul 1978, a condus Direcția Politică a Armatei

³⁷Ibidem, f. 15.

³⁸Ibidem, f. 16.

³⁹Ibidem, ff. 15-16.

Sovietice și a Flotei Militare a Mării Negre până în anul 1985 (când a încetat din viață), iar autoritățile comuniste de la București i-au acordat medalia „A XXV-a aniversare a eliberării patriei” prin Decretul nr. 837/1969, publicat în „Buletinul Oficial” nr. 152 din 26 decembrie 1969.⁴⁰ În acel moment, generalul de armată Aleksei Epișev era membru în conducerea centrală a Asociației de prietenie sovieto-română.

ANEXĂ

Extras din raportul întocmit la 22 iunie 1963 de generalul de armată Leontin Sălăjan, ministrul Forțelor Armate, referitor la aplicația militară care a avut loc în R.P. Bulgaria, sub egida Organizației Tratatului de la Varșovia (1-11 iunie 1963).

7. Cu prilejul vizitei în Republica Populară Română, făcută de delegația sovietică, Generalul Epișev m-a informat că a primit o scrisoare de la Generalul Jaruzelski – șeful Direcției superioare politice a Armatei Poloneze, care a propus să se organizeze în acest an la Varșovia o consfătuire a șefilor D.S.P.A.

A propus ca înainte de această consfătuire să folosim prilejul aplicației din Bulgaria și să se întâlnească cu șefii D.S.P.A. pentru a fi consultați asupra ordinei de zi a viitoarei consfătuiri, deoarece polonezul a propus multe probleme și trebuie să ne oprim la cele mai importante și, de asemenea, să stabilim locul unde să se țină.

Epișev a arătat, când a fost la București, că el va propune să se țină consfătuirea la Moscova deoarece acolo se găsește și Mareșalul Greciko, care dorește să participe la consfătuire.

Pe ziua de 9 iunie 1963, Epișev a organizat o discuție cu ceilalți șefi ai D.S.P.A., care a durat 45 minute.

Fără să se mai refere sau să facă cel puțin aluzie la scrisoarea șefului D.S.P.A. polonez, Epișev a spus: „Consider că este necesar să facem și în acest an o consfătuire a șefilor D.S.P.A. În acest scop, propun să organizăm consfătuirea la sfârșitul anului 1963, cu circa 20-30 zile înainte de începerea anului de instrucție; să se țină la Moscova și să facem un schimb de

⁴⁰Decretul nr. 837/1969 privind conferirea medaliei „A XXV-a aniversare a eliberării patriei” unor cetățeni sovietici, în „Buletinul Oficial” nr. 152 din 26 decembrie 1969, <https://lege5.ro/Gratuit/g43tqnzw/decretul-nr-837-1969-privind-conferirea-medaliei-a-xxv-a-aniversare-a-eliberarii-patriei-unor-cetateni-sovietici> (accesat la 12.06.2020).

experiență asupra *problemelor muncii de educație în spiritul patriotismului și internaționalismului socialist care se desfășoară în armatele noastre*”.

În continuare, a spus că vom asculta un raport al Mareșalului Greciko, cu privire la sarcinile pregătirii de luptă pe care comandamentul le va da armatelor țărilor participante la Tratat.

Față de propunerile lui Epișev, a luat cuvântul Generalul Cernev din Bulgaria, Generalul Borbandi din Ungaria, Generalul Prihlič din Cehoslovacia, Amiralul Verner din Republica Democrată Germană și Jaruzelski din Polonia. Toți s-au pronunțat întrutotul de acord cu propunerea lui Epișev.

Interesant faptul că Generalul Jaruzelski, șeful Direcției superioare politice a armatei poloneze nu a spus nici un cuvânt cu privire la propunerile lui despre care Epișev a informat la București, ci s-a declarat de acord cu propunerile făcute aici de Epișev.

Fiind ultimul care a luat cuvântul, șeful Direcției superioare politice a armatei a Ministerului Forțelor Armate ale Republicii Populare Române a întrebat pe Epișev de ce nu discutăm și propunerile lui Jaruzelski? Jaruzelski a vrut să întrebe ceva, însă Epișev a intervenit, spunând că el a avut o discuție cu tov. Jaruzelski pentru viitoarea consfătuire și au căzut de acord să propună cele arătate anterior de el.

Rezultă clar că nu este vorba de inițiativa șefului Direcției superioare politice a armatei poloneze, ci de inițiativa lui Epișev.

Pentru faptul că Epișev a justificat necesitatea discutării problemelor de educație în spiritul patriotismului și internaționalismului socialist, ca fiind de mare importanță și avem multe de făcut în acest domeniu, șeful Direcției superioare politice a armatei a Ministerului Forțelor Armate ale Republicii Populare Române a atras atenția că în acest domeniu, sub conducerea Comitetelor Centrale ale partidelor noastre, în fiecare armată s-a făcut ceea ce era necesar de făcut și aceasta este dovedită de relațiile de prietenie trainică care există între armatele noastre, de numeroasele activități organizate și desfășurate între partidele, statele și armatele noastre. A arătat că nu înțelege de unde se trage concluzia că avem multe de făcut pe această linie. Înseamnă că cineva a analizat aceste probleme și a stabilit anumite lacune. În acest caz, ar fi necesar să le arate.

Epișev a arătat că nu a analizat nimeni, însă consideră că este important să facem un schimb de experiență pe această problemă.

Sub pretextul că se anunță la microfoane că peste 15' încep tragerile demonstrative cu rachete, Generalul Epișev a spus că socotește schimbul de păreri pentru consfătuire folositor și propune să încheiem ședința, s-a sculat și a plecat.

- Arhivele Naționale Istorice Centrale, *fond C.C. al P.C.R. – Secția Administrativ-Politică*, dosar nr. 8/1963, f. 9-11.

***THE FATE OF A SOVIET AMBASSADOR IN BUCHAREST: ARMY
GENERAL ALEKSEY ALEKSEEVICH EPISHEV (1908-1985)***

- abstract –

Keywords: Ambassador, army, Bucharest, Aleksey Alekseevich Epishev, Romania, Soviet Union.

The fragmented data from the Romanian civil and military archives about the Soviet Ambassador Aleksey Alekseevich Epishev and the political trick can be supplemented, in part, by the testimonies of some Romanian communists who met Aleksey Alekseevich Epishev, either in Bucharest or in the USSR, in the 1950s and 1960s.

The former USSR Ambassador in Romania he received the title of Hero of the Soviet Union in 1978, led the Political Directorate of the Soviet Army and the Black Sea Military Fleet until 1985 (when he died), and the communist authorities from Bucharest granted him the medal “The 25th anniversary of the liberation of the homeland” in 1969. At that time, Army General Aleksey A. Epishev was a member of the central leadership of the Soviet-Romanian Friendship Association.